

Research Article

e-ISSN: 2687-4695

Journal of Economics, Business & Political Studies

Volume: 8, Issue: 1

<http://dergipark.gov.tr/equinox>

Globalization and Income Distribution

Cem Kalaycı

cemkalayci@yahoo.com

Ondokuz Mayıs University

orcid.org/0000-0002-5547-9229

JEL Code: F62

Received: 14.12.2020

Revised: 25.02.2021

Accepted: 25.02.2021

Available Online: 21.03.2021

To cite this document

Kalaycı, C. (2021). Globalization and Income Distribution. Equinox, Journal of Economics, Business & Political Studies, 8 (1), 113-133.
[doi:10.48064/equinox.840876](https://doi.org/10.48064/equinox.840876)

Abstract

This study aims to reveal the conceptual development of globalization over the years and to examine its relationship with the concept of income distribution. Primarily, the development of concepts has been investigated in this context. In the next section, the common literature on these concepts were reviewed and various studies about the effects of globalization on income distribution were determined. The effects of globalization on income distribution in Turkey and the world has been disclosed separately. Poverty indicators, which are the result of the inequality in income distribution, are also included in the analysis during examination of this situation. The income distribution causes formation of the bipolar world order in the world and inequality in income distribution with the development of Gini coefficient in Turkey. As a result, instead of trying to ensure justice in income distribution in less developed countries, the institutions established by globalization tend to focus on relatively easy targets such as improving the opportunities of the poor in the lowest income population, and the income distribution inequality deepened by globalization policies does not improve.

Keywords: Globalization, Income Distribution, Modern Colonialism.

Küreselleşme ve Gelir Dağılımı

Öz

Bu çalışmada, küreselleşmenin yıllar içerisindeki kavramsal gelişimini ortaya koymak ve gelir dağılımı kavramı ile olan ilişkisini incelemek amaçlanmıştır. Bu çerçevede öncelikle kavramların gelişimi incelenmiştir. Bir sonraki aşamada bu iki kavrama ilişkin ortak yazın taranmış ve bugüne kadar küreselleşmenin gelir dağılımına etkileri ile ilgili yapılan farklı çalışmalar belirlenmiştir. Dünyada ve Türkiye’de küreselleşmenin gelir dağılımı üzerindeki etkileri ayrı ayrı ortaya koyulmuştur. Bu durum incelenirken gelir dağılımındaki adaletsizliğin sonucu olan yoksulluk göstergeleri de incelemeye dahil edilmiştir. Dünyada gelir dağılımı yüzünden oluşan iki kutuplu dünya düzeni, Türkiye’de ise Gini katsayısının gelişimi ile gelir dağılımındaki adaletsizlik ortaya çıkmaktadır. Sonuç olarak, küreselleşme ile oluşturulmuş kurumların az gelişmiş ülkelerdeki gelir dağılımındaki adaleti sağlamaya çalışmak yerine, bu ülkelerin en düşük gelirli nüfus dilimindeki yoksul kesimin olanaklarının iyileştirilmesi gibi nispeten kolay hedeflere yönelmesi nedeniyle küreselleşme politikaları ile derinleşen gelir dağılımı adaletsizliği düzelmemektedir.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Gelir Dağılımı, Modern Sömürgecilik.

1. Giriş

Küreselleşme, ekonomik, finansal, kültürel ve sosyal alanlarda tüm dünyayı hızla dönüştürmektedir. Bütün bu alanlardaki olumlu sayılabilecek bazı etkilerinin yanında olumsuz birçok etkisi de ortaya koyulmuştur. Çeşitli ekonomik göstergelerle desteklenen farklı çalışmalar, küreselleşmenin iktisadi problemlere olumlu ve olumsuz etkilerini ortaya koymaktadır. Bu durum iktisadi soruna hangi açıdan yaklaşıldığıyla, nasıl bir ölçüm metodu kullanıldığıyla da çok ilgilidir.

Bazı yaklaşımlarda, küreselleşmenin sosyal, kültürel, finansal ve ekonomik etkileriyle dünyayı entegre hale getiren yapısı ve bu yapının ekonomik göstergelere etkileri olumlanmaktadır. Diğer taraftan, dünya üzerinde artan yoksulluk, işsizlik artışı ve gelir seviyeleri arasında derinleşen uçurumlar, hep yıllar içindeki hızlı küreselleşme ile ortaya çıkan çok uluslu şirketlerin doymak bilmeyen kar iştahına, sermayenin serbest dolaşımının ulusların birikimlerini eritmesine bağlanmaktadır.

Bu çalışmada, öncelikle küreselleşme kavramı ve gelir dağılımı ile ilgili yaklaşımlar tanımlanmıştır. Ardından küreselleşmenin gelir dağılımı üzerindeki etkileri üzerine yapılmış literatür çalışmaları taranarak ortaya koyulmuştur. Son bölümde ise küreselleşmenin gelir dağılımına etkileri dünyada ve Türkiye’de farklı yaklaşımlar açısından incelenmeye çalışılmıştır.

2. Küreselleşme ve Gelir Dağılımı Kavramları

Küreselleşme, kavram olarak ilk kez 1833’te İngiliz iktisatçısı W.Foster’ın dünya üzerindeki kaynakların dağılımını ve kullanımını konu alan bir makalede yer almıştır. “Bu makale 4 Nisan 1959 tarihinde “The Economist” dergisinde yayınlanmıştır.” (Aktaran: Çan, 2016, s. 3-4.). Garrett Hardin’in 1968’de yazmış olduğu kaynakların paylaşımı ve kullanımı konulu çalışmadan sonra küreselleşme bugünkü anlamıyla popülerlik kazanmıştır (Devrim, Altay, 1997:212).

Küreselleşme ile ilgili en çok yapılan tanımlamalardan biri, “mal ve hizmetlerin, üretim faktörlerinin, teknolojik birikimin ve finansal kaynakların ülkeler arasında serbestçe dolaşabildiği ve faktör, mal, hizmet ve finans piyasalarının giderek bütünleştiği bir süreç” olarak yapılmıştır (Şenses, 2004:1). Ancak emeğin serbest dolaşımı henüz gerçekleşmemiştir. Bir başka tanımla küreselleşme, teknolojik gelişmeler nedeniyle ulaşım harcamalarının azalması veya ülkelerdeki korumacı politikaların değiştirilmesi sonucunda ortaya çıkar (Crafts, 2004).

Keyman’a göre küreselleşme “ekonomik, siyasal ve kültürel bütünleşme süreçlerini içermekle beraber bu süreçlerin herhangi birisine indirgenemeyecek, fakat bu süreçler arasındaki çok boyutlu, çok nedenselli ve çelişkiler içeren ilişkiler tarafından kurulmuş tarihsel bir süreç” olarak tanımlanmıştır (Keyman, 1999:79).

Küreselleşmeyi batının altyapı ve üstyapısıyla birlikte bütün dünyaya yayılması şeklinde tanımlayan Oran'a göre, batı kapitalizmi dönem dönem yeniden yapılanma ihtiyacı duymakta ve bu sırada mevcut pazarını mümkün olduğunca genişletme çabasına girişmektedir. Dolayısıyla küreselleşme bu yönüyle, emperyalizmin 21.yüzyıl başlarındaki adıdır (Oran, 2001:28).

Küreselleşme, dünya çapında sermaye birikimine engel teşkil eden mevcut fiziksel ve hukuki sınırları sarma, delme ve son kertede yok etme sürecidir. Onun içindir ki; küreselleşmeden söz etmek, bir sistem olarak kapitalizmin dünyaya yayıldığını söylemektir (Adda, 2002:9).

Dünyada gelir dağılımını ölçmede kullanılan bazı yöntemler: Gini katsayısı, satın alma gücü paritesi, en yüksek ve en düşük % 20'lik gelir grupları karşılaştırması ve küresel gelir dağılımı endeksidir.

Literatürde gelir dağılımını ölçmek için en çok kullanılan yöntem, Gini Katsayısıdır. Yoksulluğun şiddetinin 0 ile 1 arası değişimini gösterir. Eğer, bir toplumda adaletli bir gelir dağılımı var ise katsayı sıfıra eşit, toplumda geliri yalnız tek kişi almış ise katsayı 1'e eşittir. Lorenz eğrisinin özet istatistiği olan bu katsayı, gelir dağılımının adaleti ile ilgili çok şey söylemektedir. Lorenz eğrisi ile ülkede belirlenmiş bir nüfus yüzdesine düşen gelir yüzdesi bulunabilmektedir.

Satın alma gücü paritesi, farklı ülkeler arasındaki fiyat seviyesi farklılıklarını ortadan kaldırır iken farklı para birimlerinin satın alma gücünü eşitlemektedir. Bu değişim oranı, belirlenmiş bir mal ve hizmet sepetinin satın alınabilmesi için gereken ulusal para tutarlarının birbirine oranıdır. Bu oranla ülkeler arası karşılaştırılabilir veriler elde edilebilmektedir. Sadece tek bir ürün için değil, tüm piyasaya yayılmış şekilde geneli kapsayan GSYH ve diğer harcama bileşenleri için de hesaplanabilmektedir (TÜİK, 2008:1).

Küresel gelir dağılımı endeksi (Global Income Distribution Index-GIDI), ülkeleri yüksek gelirli, orta gelirli, orta-yüksek gelirli, orta-düşük gelirli ve düşük gelirli olmak üzere dört gruba ayırmaktadır. Bu ülke grupları için, kişi başına düşen gelirleri dikkate alarak cari fiyatlarla satın alma gücü paritesi cinsinden endeks hesaplanmaktadır. Küresel gelir dağılımı için tam eşitlik, endeks sıfır değerini aldığı anda ortaya çıkmaktadır. Ancak endeks için üst sınır belirlenmemiştir. Ülke grupları için, aralarındaki gelir farkı ve ülkeler arası oran farkı arttıkça, endeks değerinde artma beklenmektedir (Uysal, Vatansever, 2016). Bu endeks, daha yeni ve öznedir.

Gini katsayısı ile gelir dağılımının hesaplanmasında bazı eleştiriler bulunmaktadır. Gini katsayısı, oluşturduğu dağılımın orta kısmındaki değişikliklere aşırı ağırlık vermekte, uçlardaki değişiklikler daha az dikkate alınmaktadır. Bu eleştiri baz alındığında, satın alma gücü paritesini kullanarak, nüfus yoğunluğunun da dikkate alan araştırmalarda eşitsizlikte artış ya hiç görünmemekte ya da çok düşük düzeylerde görünmektedir (Wade, 2001:37).

3. Gelir Dağılımını Etkileyen Küreselleşmeye İlişkin Yazının

Taranması

Dünya Bankası tarafından yapılan bir tarihsel sınıflandırma, küreselleşme ile ilgili literatür taraması bölümüne başlamadan önce küresel dalgalanmaların tarihsel sınıflandırılması açısından aydınlatıcı olacaktır. Bu sınıflandırmadaki dört dönem şunlardır: İlk küreselleşme dönemi (1870-1914), ulusçuluğa geri dönüş (1914-1945), ikinci küreselleşme dönemi (1945-1980), yeni küreselleşme dönemi (1980 ve sonrası) (Kotilainen, Kaitila, 2002:70). Küreselleşme ile ilgili yapılan çalışmaların çok önemli bölümü ikinci küreselleşme dönemi ve özellikle verilerin daha erişilebilir olduğu yeni küreselleşme dönemi ile ilgilidir.

Neoliberal iktisatçıların çalışmalarına göre, küreselleşme ile beraber, son yirmi yılda dünya gelir dağılımı daha dengeli bir hale gelmiştir. Ayrıca aşırı yoksul nüfus sayısının, küreselleşme ve politikaları sayesinde azaldığı ileri sürülmektedir. Ekonomilerin birbirleriyle entegrasyonunun artması yanında bölgelerin ve ülkelerin karşılaştırmalı üstünlük durumlarına göre uzmanlaşması bu durumun nedenleri arasında sayılabilir. Bunun sonucu olarak dünya kaynaklarının daha verimli kullanılması sağlanmaktadır. Dünyadaki yoksulluğun azaltılması ve adaletli bir gelir dağılımının sağlanması uluslararası ticaret ile mümkün olacaktır. Ülkeler, ticaret hadlerinin etkisiyle, farklı teknolojiler sayesinde oluşan farklı gelir düzeylerinde aynı oranda büyüyebileceklerdir. Bunun yanında, uluslararası ticaret büyümeyi hızlandıracaktır. Dolayısıyla serbestleşme genel anlamda yoksulluğu azaltacaktır (Acemoğlu ve Ventura, 2001).

Lucas'a göre, 20. yüzyıla damga vuran uluslararası gelir eşitsizliği 21. yüzyılda azalacaktır. Bu neo klasik modele göre, bütün ülkeler aynı teknolojilere erişim olanağı bulacaktır. Sermayenin uluslararası dolaşımı için piyasa ekonomisi serbestlik sağlayacaktır. Böylelikle sermaye, zengin ülkelere yoksul ülkelere transfer olacak, ülkeler birbirine yetişme ve yakınsama sürecine girecektir. Bu süreç, kişi başına reel gelir artışı ile tamamlanacaktır (Lucas, 2000).

Heckscher-Ohlin modeli açık bir ekonomi için faktör fiyatlarının eşitleneceğini öngörmektedir. Bu duruma göre, ücret, sermaye, faiz gibi faktör gelirlerinde uluslararası bir yakınsamanın gerçekleşeceği beklenmektedir. Fakat beklenildiği gibi olmamıştır. Bunun nedenlerinden bir tanesi, hem uluslararası ulaşım hem uluslararası iletişim olanakları fazlasıyla artmış, bu artış ile ulaşım maliyeti, yüksek nitelikli işçiler için düşmüştür. Bilgisayar ve internet vasıtası ile farklı ekonomilerdeki işgücü piyasaları hakkında bilgi sahibi olduğundan, bu kesimdeki işgücü için piyasanın büyümesi sonucu nitelikli ve niteliksiz işçiler arasındaki ücret farkı gün geçtikçe artmıştır (Wood, 1998).

Lawrence ve Slaughter, Heckscher- Ohlin modelini her yönüyle eleştirmektedir. Bu modeli destekleyen herhangi bir bulgu olmadığını iddia etmektedirler. Dünyadaki tüm sanayi sektörlerinde, düşük ücret düzeyleri ve bu nedenle oluşan

talep yetersizliği nedeniyle, kapasite fazlalığı ortaya çıkmaktadır. İşgücünün gelir düzeyi kendi ürettikleri ürünleri alabilmek için yeterli değildir. Küreselleşme yanlılarının olumlu beklentilerine rağmen, ekonomik vaziyet gelişmiş ülkelerde dahi olumlu gözükmemektedir. Gelişmiş Avrupa ülkeleri, bu durumu doğrular nitelikteki kronik işsizlik, düşük büyüme oranları gibi ekonomik veriler ve ücretleri aşağı doğru baskılayan bir eğilimle karşılaşmışlardır. Örnek olarak ABD’de bugüne kadar rastlanmamış ücret eşitsizlikleri ortaya çıkmıştır. Ülkede 1980-2004 arasında nüfusun en zengin yüzde 1’inin gelirleri yüzde 135 artarken, işçilerin reel ücretleri yüzde 1 düşmüştür. Diğer yandan, 1990’ların başında ABD’de genel müdürlerin ortalama maaşları, ortalama işçi ücretinin 107 katı iken 2005’te 441 katına yükselmiştir (Yıldızoğlu, 2006). Bunlara ek olarak, ülkede az sayıda işçi yeterli sağlık sigortasına sahiptir ve çok azının emekli maaşı vardır. İnsanlar daha az iş güvenliği ile daha uzun saatler çalışmaktadırlar (Lawrence ve Slaughter, 1993).

Ekonomik kalkınmanın başında daha düşük gelir düzeylerinde gelir dağılımının nispeten adil olduğunu savunan Kuznets, gelirdeki adaletsizliğin gelir artışı ile arttığını savunmaktadır. Sanayisi gelişmiş ülkelerin düzeylerine yaklaşıncı kişi başına gelir dağılımı düzelecek ve mevcut eşitsizlik azalacaktır. Fakat, birçok iktisatçı bu hipotezi desteklememiştir. Çin ve Hindistan verileri üzerinde yapılan bir çalışmada, büyüme ile birlikte yoksulluğun mutlak anlamda azaldığı tespit edilmiştir. Ancak aynı ülkeler için gelir eşitsizliğinin sürekli artan seyrinin kişi başına gelir artışı ile birlikte arttığı tespit edilmiştir (Quah, 2002). Yapılan başka bir çalışmada verileri temin edilebilen 73 ülkeden 53’ünde gelir dağılımı eşitsizliğinin arttığı ortaya koyulmuştur ki bu ülkeler dünya nüfusunun %80’inden fazlasını oluşturmaktadır (Cornia and Kiiski, 2001).

Teknolojik değişme daha önce rastlanmamış üretim yapılarının geliştirilmesi ve üretim süreci organizasyonunun yeniden yapılanmasına yol açmıştır. 1960’lara kadar üretim tarzları elektromekanik dayanmaktadır. “Taylorist” ve “Fordist” üretim organizasyonu prensipleri, elektromekanik kuram ile, üretim büyüklüğünden veya standardize etme gibi iyileştirmelerden, üretim etkinliğini daha fazla arttırmaktadır. Üretimi değiştirmek ve birleştirmek için yeterli esneklikten yoksun olan bu prensipler doğrultusunda 1970’lerde elektromekanik kuramdan elektronik kurama doğru bir gelişme gerçekleşmiştir. Bu durumu doğrulayan belirtilerden birisi makine ile kontrol edilen ortamlara bilgisayar girmiş ve üretim organizasyonunda esneklik sağlanmıştır. Üretim organizasyon yapısının değişmesiyle yeni olgular ortaya çıkmıştır. Örneğin pazarlama, satış sonrası hizmetler, dağıtım, ürün tasarımı, tasarım değişiklikleri, taşeronlaşma gibi kavramlar bu süreç içinde şekillenen kavramlardır. Daha önceleri niteliksiz işgücünün yaptığı işleri robotlar yapmaya başlamışlardır. Söz konusu süreç, işgücü piyasasını niteliksiz ve nitelikli işgücü olarak ikiye ayırmıştır. Nitelikli işgücü piyasasına kabul edilebilmek için yüksek seviye eğitim ve kişisel beceriler ön koşuldur. Niteliksiz işgücü piyasası için ise bu özelliklere gerek duyulmamaktadır. Niteliksiz işgücü piyasasına talep azaldığından ücretler

beklenenin altında kalmakta ve azalmaya devam etmektedir. Firmalar kar oranlarını düşürmemek için teknolojik gelişme süreçlerini bir an önce tamamlamak zorundadırlar. Sonuç olarak çalışan insanlar iki gruba ayrılmaktadır. Bir grup, oldukça düşük gelir seviyesine sahip iken ve neredeyse hiçbir iş güvencesi yok iken, diğer grup yüksek gelirli bir iş güvencesine sahiptir (Tisell ve Svizzerro, 2004:233).

Singer ve Prebisch, 1950 yılında birbirlerinden bağımsız çalışmalar yapmışlardır. Bu çalışmalarda, dış ticaret hadlerinin sanayi ürünleri (mamul mallar) lehine ve hammadde ve tarım ürünleri (birincil mallar) aleyhine geliştiğini tespit etmişlerdir. Bununla bağlantılı olarak hammaddenin ve tarım ürünlerinin (birincil malların) ihracatçısı durumunda olan ülkeler, sanayi ürünlerinin ihracatçısı durumunda olan ülkelere nazaran daha az kar elde etmektedirler (Yamak ve Korkmaz, 2006).

Prebisch'e göre az gelişmiş ülkelerin sanayileşmekten ve kendi ülkelerine has imalat ürünlerini üretmekten başka alternatifleri bulunmamaktadır. Çünkü uzun dönemli hareket eden dış ticaret hadleri nedeniyle serbest ticaret, ticarete taraf olan ülkelerin tümüne yarar sağlamamaktadır (Kaynak, 2011).

Gelişmemiş ülkelerde bir yanda geniş istihdam ve büyüme potansiyeline sahip sanayi sektörü, diğer yanda ise verimliliğin düşük olduğu oldukça büyük bir tarım sektörü yer almaktadır. Gelişmiş ülke pazarlarından kaynaklanan rekabet baskısı ve mevcut iç pazarın darlığı nedeniyle az gelişmiş ülkelerde sanayi sektörü baskılanmaktadır. Az gelişmiş ülkeler bu nedenle büyüyememektedir. Bunun yanında kapitalist ülkeler az gelişmiş ülkelerdeki kalkınma hamlelerini kendilerine tehdit olarak görmektedirler. Gelişmekte olan ülkelerin yoksul olarak kalması, gelişmiş ülkelerin uluslararası iktisadi sistemi idare etmeye devam edebilmesi için gereklidir. Gelişmiş ülkeler, az gelişmiş ülkelere dışarı açılma yönünde baskı kurarak sömürü düzenini devam ettirmektedir (Baran, 1957). Bu sömürü mekanizmasından ancak devlet kontrolündeki sanayileşme politikaları ve ekonomiye yapılacak müdahaleler ile kurtulunabilecektir (Kaynak, 2011; Gönel, 2013).

Sermaye yoğunlaşmasına çok az sayıdaki az gelişmiş ülkede ve gelişmiş ülkelerin hemen hepsinde rastlanılmaktadır. Küreselleşme süreciyle sermaye, gelişmekte olan ülkelere doğru akmaktadır. 1900-1980 yılları arasındaki süreçte dünyadaki toplam üretimin yaklaşık % 70-80 kadarı Amerika ve Avrupa'da gerçekleşmektedir. 2000'li yıllara bakıldığında bu oranın % 50 seviyesine gerilediği görülmektedir. Dünya genelinde gelir dağılımının üretimden daha eşitsiz dağılmasının nedeni kişi başına düşen üretimin en yüksek olduğu ülkelerin diğer ülkelerin sermayesinin bir kısmını da ellerinde buldurmalarıdır. Böylelikle zengin ülkeler hem yurtdışına fazla yatırım yapar, hem de yurtiçinde fazla üretirler. Bu nedenden dolayı, kişi başı gelirleri, kişi başı üretimlerinden fazladır. Bu duruma "zengin ülkelerin çifte zengin olması" denilmektedir (Piketty, 2015).

Gelir dağılımının daha adaletli olması zengin ve güçlü ülkelerin ilgi alanı dışındadır. Dünyadaki adaletsizlik ve yoksulluk, serbest kalan küresel güçler sebebiyle daha da artmaktadır. Ülkeler içinde ve arasında var olan adaletsiz gelir dağılımı küreselleşme ile beklenmedik ölçüde artmaktadır. Piyasa mekanizması, neoklasik ekonomi destekçilerinin ileri sürdükleri gibi, arz ve talebi otomatik olarak dengeye getirmemektedir. Sistemle ilgili en büyük sorunlardan bir tanesi, küresel üretim kapasitesinin toplam talebin çok üzerinde olmasıdır. Çözüme yönelik politika önerisi, piyasa mekanizmasının sınırlanmasıdır. Az gelişmiş ülkelerde Washington Konsensüsü ile; finansal sistem serbestleştirilmesi, özelleştirme, sıkı maliye politikası, deregülasyon, dış ticaret serbestisi gibi politikalar mali krizlere yol açmıştır. Söz konusu ülkelerde eğitim ve sağlık harcama bütçeleri, mevcut borçları ödeyebilmek için daraltılmıştır. Bu politikalar nedeniyle nüfusun çok büyük bir kısmı işlerini kaybetmiş ve zaten mevcut olan gelir dağılımı adaletsizliği giderek derinleşmiştir. Mali ve ekonomik krizler ile ortaya çıkan olumsuz sonuçların çok büyük bir kısmından düşük gelir grubu etkilenmektedir. Bu nedenle toplumun en değerli yapı taşı olan aileler dağılmakta, şiddet ve suç oranlarıyla toplumda oluşan huzursuzluk gün geçtikçe artmaktadır (Mazur, 2000).

Ülkelerin gelir düzeyine göre, küreselleşmenin etkileri farklı olabilmektedir. 1988 yılına ait hanehalkı verileri ile 95 ülke üzerinde, 1993 ve 1998 yıllarına ait hanehalkı verileri ile 113 ülke üzerinde Milanovic tarafından yapılan bir çalışmada şu bulgular elde edilmiştir: Küreselleşmenin etkileri ülkeler için gelir düzeylerine göre farklılık göstermektedir. Gelir düzeyi düşük ülkeler için küreselleşme ile gelir dağılımı adaletsizliği artarken, gelir düzeyi yüksek ülkeler için gelir dağılımı adaletsizliği azalmaktadır. Bu çalışma ile yüksek ve düşük gelir grubu arasındaki fark sekiz bin dolar civarında bulunmuştur. Yine aynı çalışma içerisinde yapılan yazın taramasında, Milanovic küreselleşmenin küresel düzeyde bir gelir dağılımı adaleti sağlayabileceği yönünde herhangi bir bulguya rastlamamıştır (Milanovic, 2005).

Gelişmekte olan ülkeler, 1980'ler ve 1990'larda küreselleşme ve Washington Konsensüsü kapsamında yapılmış olan siyasal reformlara rağmen, ekonomik durgunluktan kurtulamamışlardır. Bu ülkeler için söz konusu yıllarda kişi başı ortalama gelir artış hızı sıfırdır. Bunun nedenlerinden birincisi; gelişmekte olan ülkelerde de büyüme hızının düşmesine sebep olan gelişmiş ülkelerin büyüme hızının düşmesidir. İkinci neden, gelişmiş ülkelerdeki faiz oranı artışıdır. Bu artış, gelişmekte olan ülkeler tarafında borç yükünün artmasına neden olmaktadır. Üçüncü ve son neden ise, 1980 ve 1990'larda gelişmiş ülkeler tarafındaki nitelikli işgücünü tercih eden teknolojik gelişmeler yaşanmıştır (Easterly, 2001).

Küreselleşme etkisiyle işgücünün ve sermayenin pazarlık güçleri değişmektedir. Bu durumun sonuçları çok önemlidir. Gelişmiş ülkelerde ücret eşitsizliklerinin artması hususunda emek piyasasının esnekleştirilmesinin önemli etkisi bulunmaktadır. Bunun yanında, üretim sürecinde firmaların dış kaynaklama

vasıtasıyla farklı ülkelere üretimi yaymasının, bölüşüm üzerinde önemli sonuçları bulunmaktadır. Küreselleşme ve yeni teknolojiler, sanayileşmiş ülkelerdeki düşük vasıflı işçilerin durumlarının bozulmasına neden olmaktadır. Yoğun bilgi teknolojileri vasıtasıyla üretilen mal ve hizmetlere daha geniş pazarlar yaratılması ve düşük nitelikli işgücü aleyhine gelişen teknolojik değişme, küreselleşmeyle ortaya çıkmaktadır (Feenstra, 1998).

Dünyanın mevcut sistemi içerisinde barış bölgeleri ve karışıklık bölgeleri olarak adlandırılabilir bir kutuplaşma oluşmuştur. Bu kutuplaşmaya sebep olan etken, az gelişmiş ülkeler ve gelişmiş ülkeler arasındaki ıraksama olgusudur. Dünyada refah bölgelerinde, tükenme tehlikesinde olan doğal kaynakları koruyarak teknolojik yenilikler aracılığıyla yeni ürünler geliştirilmekte, ekonomik ve sosyal bağlar güçlendirilmektedir. Düşük ve orta gelirli bölgelerde ise yönetim kapasiteleri düşük yöneticiler tarafından kaynaklar israf edilmektedir. Bu bölgeler işsizlik ve yoksulluğun yüksek oranlarda görüldüğü yerlerdir. Günümüzde ulaşılan yeni teknolojiler sayesinde, bu bölgelerde yaşayan olanakları kısıtlı insanlar, hem kendi içinde yaşadıkları toplumun hem de refah bölgelerinde bulunan ülkelerin sosyal istikrarına tehdit oluşturmaktadırlar (Wade, 2001:37).

Küreselleşmenin en fazla ilgilendiği husus piyasa ilişkilerinde hakimiyeti ele geçirerek, bundan daha fazla çıkar sağlayabilmektir. Adalet ve demokrasinin tesis edilmesi, temel eğitimin daha fazla kişiye ulaştırılması ya da ekonomik ve sosyal olanakların toplumdaki mağdur kesimlere yaygınlaştırılması gibi hususlar küresel kapitalizmin hedefleri arasında değildir (Sen, 2002).

IMF programları, dört ana mekanizma aracılığıyla gelir dağılımını etkilemektedir: Bütçedeki açıkların azaltılması, devalüasyon, enflasyon oranları ile büyüme oranlarını değiştirmek. Devalüasyonla, ticaret dışı malların fiyatının ticaret mallarının fiyatlarına olan oranını düşürmek amaçlanmaktadır. Hükümetlerin borçlarına getirilen sınırlama, IMF programlarının bir diğer özelliğidir. Bu kapsamda IMF, programa dahil olan hükümetlere harcamalarını azaltmalarını ve gelirlerini arttırmalarını önermektedir. Bu sebeple özellikle, kamuya bağlı çalışan işçilerin reel ücretleri düşer. Kamuda istihdamın azaltılmasıyla hem yoksulluk artmakta hem gelir dağılımı bozulmaktadır. IMF programlarında iç talebi kısabilmek için uygulanan politikalar içerisinde; kredilerin sınırlandırılması, devlet harcamalarının kısılması, reel ücretlerin düşürülmesi ve vergilerin arttırılması yer almaktadır. Bunların uygulanması sonucunda, gelir dağılımı daha da bozulmakta ve büyüme oranları düşmektedir (Garuda, 2000).

Küresel eşitsizlik, küresel kapitalizmin savunucusu olan IMF ve Dünya Bankası gibi uluslararası kurumlar tarafında çok az ilgi görmektedir. Bu kurumlar, yoksulluk içerisinde yaşayan insan sayısını sadece bir nicel veri olarak algılamakta ve bu sayının artmamasını istemektedirler. Gelir dağılımındaki adaletsizliğin artmakta olması, Dünya Bankası tarafından olumsuz olarak algılanmamaktadır.

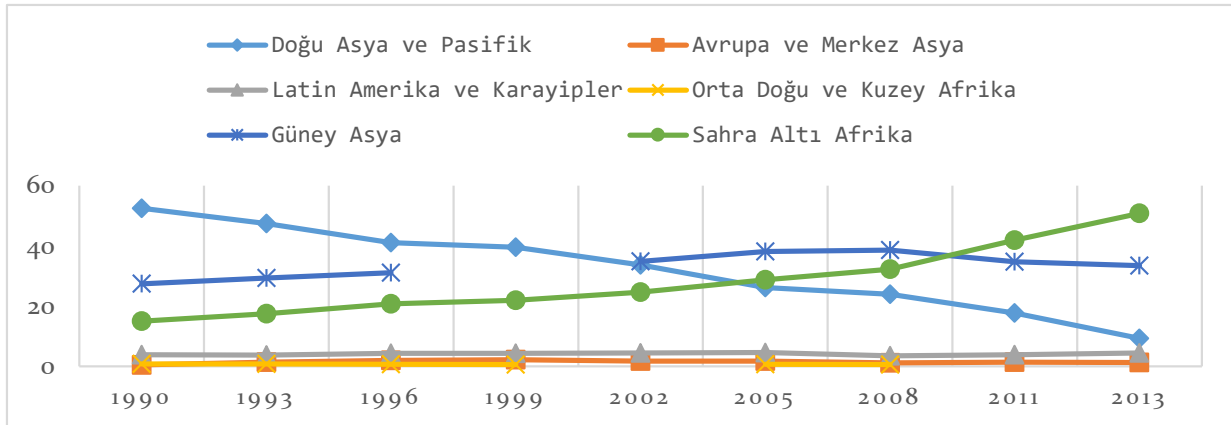
Bunun yanında, eşitsizliğin artmasıyla meydana gelebilecek her türlü olumsuzluk göz ardı edilmektedir (Wade, 2001).

4. Dünyada ve Türkiye’de Küreselleşmenin Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkisine Bakış

4.1 Dünyada Küreselleşmenin Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkisi

1970-2000 yılları arasında IMF’nin gelişmiş diye sınıflandırdığı ülkeler ile geriye kalan ülkeler arasında dünya gelirinin nasıl paylaşıldığını incelersek; 1970’te dünya gelirinin % 68’ini gelişmiş ülkeler alırken, bu oran 1980’de % 71’e, 2000’de ise % 81’e yükselmiştir. Bu yıllar için gelişmiş ülkelerin dünyadaki nüfus payları ise sırasıyla, % 20, % 18 ve % 16’dır. Gelişmiş ülkelerin nüfustaki payı azalmakta ancak gelirden aldıkları pay artmaktadır. Küreselleşme, gelirden iraksama demektir (Freeman, Kagarlitsky, 2004:63). Ülkeler içi ve ülkeler arası gelir dağılımı küreselleşme ile olumsuz yönde etkilenmiştir. 1979 – 2009 arası yıllarda, dünyada %20’lik en zengin kesimin payı % 23’ten % 1,4’e düşmüştür (Baş, 2009:50). Dünya Bankası, genel olarak gelir dağılımının adaletli olması hususunda değil yoksulluğun azaltılmasına odaklı çalışmalar yapmaktadır. Günlük 1,9 dolar ve altı gelire geçinenler azaldıkça bu durumu bir başarı saydığı söylenebilir. Ancak, açlık sınırından kurtulması olumlu değerlendirilecek bu insanların, dünyadaki gelir dağılımının durumu konusunda hiçbir fikirleri yoktur. Ulusal eşiklere göre ölçülen yoksulluk yanında, ülkeler ayrıca yoksulluğun derinliğini ve sertliğini ölçen tamamlayıcı ölçümlere odaklanabilirler. Benzer olarak, en düşük gelirli %40’ın tüketim veya gelirden aldığı pay ölçümü, bir ülkede gelirin dağılımını gösteren birçok ölçümden biridir. Diğer eşitsizlik ölçülerinden, Gini katsayısı endeksi ya da beşte birlik kesimde tüketim veya gelirin dağılımını gösteren göstergeler; gelir dağılımına farklı bakış açılarını yansıtmaktadır. Dünya Kalkınma Göstergeleri veri tabanındaki veriler ve çevrim içi tablolar; yoksulluk ve eşitsizlikle ilgili birçok veri sunmaktadır.

Şekil 1: Ülkelerde Küresel Ve Bölgesel Yoksulluk Göstergelerinin Trendleri (Sagp'ye Göre Günlük 1,9 \$ Altı)

Kaynak: World Development Indicators 2017 – Poverty

Yıllara göre, küresel ve bölgesel yoksulluk göstergelerine bakıldığında; 1990'da dünya nüfusunun 1/3'ü yani yaklaşık 1,8 milyar insan mutlak yoksulluk sınırında yaşamaktadır. Bunun yarısı Doğu Asya ve Pasifik bölgesindedir. Bu bölgede yoksulluk oranı %60'tır ve o yıllar için en yoksul bölgedir. 2013'te dünya nüfusunun 1/10'u mutlak yoksulluk sınırında yaşamaktadır. Doğu Asya ve Pasifik, yoksulluk konusunda en çok mesafe kat eden bölgedir. 2013'te yoksulluk oranı %3,5'a düşmüştür. Güney Asya da yoksulluk oranının önemli değişim gösterdiği başka bir bölgedir. Yoksulluk oranı %45'ten, %15'e düşmüştür. Bu düşüşün en önemli nedeni olarak, Çin'in büyümesi ve gelişmesi söylenebilir. Sahra Altı Afrika yoksulluk oranı %55'ten %41'e düşmüştür. Ancak nüfusta artış olduğu görülmektedir. 2013'te 400 milyon insan günlük 1,90 doların altında bir tutarla hayatına devam etmektedir. Bu, 1990'a göre 100 milyonun üzerinde bir artış olduğunu göstermektedir. Yani, bugün dünyada var olan mutlak yoksulluğun yarısı Sahra Altı Afrika'dadır (World Development Indicators, 2017:19).

Tablo 1: Kişi Başına Düşen Ortalama GSYH Oranı Olarak Gelişmemiş Ülkelerde Kişi Başına Düşen GSYH'nın Beşte Birlik Kısımları (Çin Dahil Edilmeden)

	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2001	2002
En Alt %20	0,27	3,01	0,23	0,30	0,25	0,19	0,20	0,21	0,22
İkinci %20	0,38	0,01	0,26	0,37	0,36	0,30	0,34	0,36	0,39
Üçüncü %20	0,42	0,01	0,46	0,45	0,40	0,34	0,36	0,39	0,42
Dördüncü %20	0,84	0,03	0,87	0,94	0,98	0,93	0,83	0,86	0,93
En Üst %20	3,10	0,08	3,17	2,94	3,02	3,25	3,28	3,19	3,05

Kaynak: Freeman, Kagarlitsky

İlk olarak yoksullukla ilgili verilere odaklanılmasının nedeni, tüm bu araştırmaların çıkış noktasının yoksulluk incelemesi olmasıdır. Buradan, asıl üzerinde durulan ölçünün kişisel gelir olduğu sonucuna gelinebilir. Ancak, kişisel gelir belli bir ülkenin dünya piyasasından edindiği toplam parasal servetin sadece bir parçasını oluşturmaktadır. Peşinde olunması gereken asıl rakam işgücü verimliliği olmalıdır, ülkedeki faaliyetler sonucu üretilen servet üzerinde durulmalıdır. Bu konuda, ortak kabul gören, kişi başına düşen GSYH'nın bu büyüklüğü temsil etmekte olduğudur. Tam rakamlara ulaşmak mümkün olabilse, ölçülmesi gereken, değer yaratan kapasitenin paylaşımıdır. Bu sonuç, ortaya kişisel gelirden çok daha farklı bir dağılım çıkaracaktır. Çünkü yoksul bir ülkede az ücretle çalışan insanlar (bu işgücünü kullanan çok uluslu şirketlerin büyük kar

elde etmelerinden açıkça görülebildiği üzere), servet üretiminde genellikle çok verimlidirler. Sorun, ürettikleri servetin ülkede kalmayıdır. Gelişmiş ülkelerle gelişmemiş ülkelerin gelirlerini kıyaslayarak bir sonuca varmaya çalışmak aradaki iraksama çok olduğundan yapılmak istenen çıkarımı amacından saptırmaktadır. Dolayısıyla, gelişmemiş ülkeler arasındaki gelir dağılımına, nüfusun beşe bölünmesiyle ortaya çıkan %20'lik grupların kişi başı GSYH'ları cinsinden bakmak çarpıcı sonuçlar elde etmemizi sağlayabilir. Gelişmekte olan ülkelerde 30 yılı aşkın bir süredir beşte birlik kesimlerin durumlarında ne nispi ne de mutlak anlamda bir değişiklik olmuştur. Karşımızda neredeyse statik bir manzara olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. En üst ve en alt beşte birlik kesimler arasındaki oran –en olağan iraksama ölçüsü- 1970 yılında 11,6 iken 2002 yılında 13,7 olmuştur. Üçüncü ve dördüncü kesimler arasındaki oran ise 3,1'den 4,2'ye yükselmiştir. Bu oranların, gelişmiş olan ülkelerde kişi başına düşen ortalama GSYH ile gelişmekte olan ülkelerde kişi başına düşen GSYH arasındaki 8,4'ten 23,3'e yükselen oranla karşılaştırılması gerekmektedir. Küreselleşmenin net etkisi, bir bütün olarak gelişmiş ülkelerle bir bütün olarak gelişmekte olan ülkeler arasında büyük bir uçurum yaratmak ve aynı zamanda gelişmekte olan ülkeler arasında da neredeyse sıfır net büyüme ile sıfır iraksamaya neden olmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde kişi başına düşen GSYH öylesine olağanüstü bir istikrar göstermektedir ki, gelişmekte olan ülkelerin GSYH miktarlarının sabit kaldığını söylemek doğru bir tahmin olacaktır. Bu da gelişmiş ülkelerin küreselleşme yoluyla organize olup bütün verimlilik kazanımlarını yani bu ülkelerde yaşayan insanları ortalama olarak, sabit bir değer tahsisatı kapasitesinde tutmak için asgari düzeyde gerekli olanın üzerinde olan bütün kar fazlasını, gelişmekte olan ülkelere çıkardıkları anlamına gelmektedir.

Tablo 2: Dünyanın Geriye Kalan Kısımında Kişi Başına Düşen Ortalama Gelire Nispeten Kişi Başına Düşen Bölgesel Gelirler (Çin Dahil Edilmeden)

	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2001	2002
Çin Hariç Asya	0,4	0,5	0,4	0,4	0,4	0,5	0,4	0,4	0,5
Afrika	0,7	0,9	0,9	0,7	0,7	0,5	0,5	0,5	0,5
Geçiş Dönemi Ülkeleri	4,2	3,8	3,0	5,0	4,7	1,5	1,4	1,7	2,0
Latin Amerika	2,2	2,3	1,9	2,4	2,6	3,0	3,1	3,1	2,8
Ortadoğu	1,7	2,9	3,1	2,9	2,7	2,3	2,6	2,5	2,6
Gelişmiş GD Asya	5,2	7,4	7,4	10,8	18,2	24,4	21,2	19,6	20,1
Avro Bölgesi	7,4	10,3	10,3	10,2	18,6	19,2	16,7	17,5	20,0
ABD	16,4	15,6	12,8	22,1	22,7	22,0	26,5	28,1	30,2

Kaynak: Freeman, Kagarlitsky

Bu durum, mutlak bir ıraksama standardı yaratmamızı sağlamaktadır. Herhangi bir ülkenin, ülke grubunun ya da insan grubunun kişi başına düşen GSYH'sı, gelişmekte olan ülkelerin ortalama GSYH'sına oranı olarak ölçülebilir.

Tablo, dünyanın birbirinden oldukça farklı iki bloka bölünmüş olduğunu doğrulamaktadır. Gelişmekte olan ülkeler arasında, başka bir ilişki olmasa bile bir yakınsama gözükmemektedir. Geçiş dönemi ülkeleri, gelişmekte olan ülkeler safına sokulmuş, gelişmekte olan ülkeler de iki ayrı gruba ayrılmıştır. İlk grup, gelişmekte olan ülkelerin ortalama gelirinden üç kat daha fazla ortalama gelire sahip olan Latin Amerika, Orta Doğu ve geçiş dönemindeki ülkelerdir. İkinci grup ise gelişmekte olan ülkelerinkinin yarısı kadar bir gelire sahip olan ve bu yönleriyle birbirine yakınsayan Asya ve Afrika ülkeleridir. Gelişmiş ülkeler tabloda, keskin bir ayrılık sergilememektedir. Gelişmiş ülkeler arasında 1990'ların sonunda yeni bir gelişme ortaya çıktı. Gelişmiş Güneydoğu Asya'nın görece hızlı büyümesi, tıpkı Avrupa'da da görüldüğü gibi birden durdu ve tersine dönmeye başladı. ABD, ise yeni küreselleşme döneminde tüm bölgeleri açık ara geride bıraktı. Gelişmiş ülkeler arasındaki bu kutuplaşma, başlıca coğrafi bölgeler arasındaki yoğun rekabet dönemini gözler önüne sermektedir (Freeman, Kagarlitsky, 2004:102). Bu tablo ile yapılması gereken diğer önemli vurgu ise 1980 sonrasında dünya üretim ölçeğinin üretim tarzına bağlı olarak eski yıllara nazaran aşırı artmış olduğudur. Dolayısıyla, gelirin aşırı artışı ile birlikte ABD gibi gelişmiş ülkelerin kişi başına düşen bölgesel gelir yükselişi düşünüldüğünde ıraksamanın ölçüsü daha iyi anlaşılacaktır.

Küreselleşme bağlamında bu gelişmeler düşünüldüğünde, büyümenin ve gelir artışının hangi yolla gerçekleştiğine değinmek gereklidir. Büyüme ile ilgili bir sınıflandırma yapmaya çalışırsak; mevcut üretim faktörlerinin aşırı kapasite kullanımı ile büyüme, mevcut üretim faktörlerinde kapasite artırarak büyüme ve finansal piyasalara yabancı sermaye çekerek büyüme yöntemleri sıralanabilir. Neoliberal ekonominin yükselişi ve dünya piyasalarına hakim olması ile birlikte özellikle yabancı sermaye odaklı büyümenin daha popüler bir hale geldiği söylenebilir. Dünyadaki kontrol edilemeyen finansal serbestleşme, özellikle çok uluslu şirketlerin faiz iştahıyla birleşince, gelişmekte olan ülke ekonomilerini sıcak para girişleriyle çok kırılgan bir hale getirmektedir. Bu durum, istihdam yaratmayan bir büyüme olduğundan ulus ekonomileri için sağlıksızdır. Doğrudan yabancı yatırım şeklindeki kapasite artırımını ile büyüme de ekonomide beklenen etkiyi yaratamamaktadır. Düşük ücretli istihdam fırsatları ve diğer teşvik edici sömürü mekanizmaları ile harekete geçen bu tarz yatırımlar, gelişmekte olan ülkelerin servet artırıcı üretim faktörlerini, çok uluslu şirketler yoluyla gelişmiş ülkeler lehine sömürmektedir.

Bu bölümde üzerinde durulması gereken başka bir kavram da vergi cennetlerinin varlığıdır. Vergi cennetlerinde dünyadaki finansal aktiflerin büyük bir kısmı saklanmaktadır. Bu durum, küresel servetin coğrafi çıkış kaynaklarını tespit etmemizi zorlaştırmaktadır. Başta IMF uluslararası örgütler vasıtasıyla toplanmış

olan ve her ülkenin istatistik kurumunca yayınlanan resmi verilere göre, zengin ülkelerin net varlıkları dünyanın geri kalanıyla karşılaştırıldığında eksidedir. Sömürgecilik döneminde, zengin ülkelerin yüksek oranlarda artı pozisyonlarda olduğu bilinmektedir. Bu döneme kıyasla, ülkeler arası pozisyonların birbirlerine göre daha dengeli olduğu bir dönem yaşandığı söylenebilir.

Zengin ülkelerin yoksul ülkeler içerisinde sahip olduğu aktifler, yoksul ülkelerin zengin ülkelerde sahip olduğu aktiflerden daha azdır. Bu duruma istinaden, dünyadaki toplam GSYİH'sinin %4'ü seviyesindeki bir farkın, yani dünyadaki toplam servetin yaklaşık % 1'inin, yoksul ülkeler lehine olması gerekmektedir. Gerçekte durum farklıdır. Yoksul ülkelerle birlikte dünyadaki tüm ülkelerin ekside olduğu gerçeği, dünyadaki farklı ülkelere ait tüm finansal istatistikler toplandığında ortaya çıkmaktadır. Ödemeler dengesi dünyada düzenli bir şekilde açık vermektedir. Bazı ülkelere giren para, başka ülkelerden çıkan paradan fazladır. Bu, teorik olarak olanaksızdır. Bu durum tam olarak açıklanamamıştır. Ödemeler dengesi göstergeleri ve finansal istatistikler teorik olarak tüm dünyayı kapsamaktadır. Vergi cennetlerinin, uluslararası örgütlere kendi hesaplarını raporlaması yoluyla söz konusu açığın tespiti mümkün olabilecektir (Piketty, 2015:502).

Gabriel Zucman, söz konusu tutarsızlığın, vergi cennetlerinde tutulan, kurumlara bildirilmemiş çok yüksek tutardaki finansal varlıktan kaynaklı olduğunu göstermeyi başarmıştır. Bunu, İsviçre bankalarına ilişkin bugüne dek kullanılmayan verileri kullanarak ve erişebildiği tüm kaynakları karşılaştırarak başarmıştır. İyimser tahmine göre söz konusu varlıkların toplamı, dünya GSYH'sinin yaklaşık % 10'una denk gelmektedir (Zucman, 2013). Tahminler doğaları gereği belli bir kesinlik içermeseler de konuyla ilgili yapılan diğer çalışmaların 2-3 kat daha fazla çıktığı düşünülürse, Zucman'ın tahmini bir alt sınır kabul edilebilir. Kabul edilen bu alt sınır dahi oldukça yüksektir. Zengin ülkelere ait eksideki net pozisyonun yaklaşık iki katıdır. Bu verilerden hareket edildiğinde, zengin ülke vatandaşlarının sahip olduğu finansal aktiflerinin çok önemli bir kısmının vergi cennetlerinde tutulduğu söylenebilir. Bu örtülü durum olayın tüm yönleriyle ortaya konulmasını zorlaştırmaktadır. Zengin ülkeler içerisinde yaşayan en varlıklı insanlar, servetlerinin önemli kısmını vergi cennetlerinde saklamaktadır. Bütün bunlar, dünya üzerindeki varlıkların izini sürmenin çok zor olduğunu kanıtlamaktadır (Piketty, 2015:504).

4.2 Türkiye'de Küreselleşmenin Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkisi

Dünyada gelirin en adaletsiz dağıtıldığı ülkeler arasında Türkiye de gösterilmektedir. 2001 yılı için, orta gelir düzeyindeki ülkeler incelendiğinde, Türkiye en kötü durumdaki beş ülke arasındadır. Gelir eşitsizliğinin bir ölçütü olan Gini katsayısına göre, Brezilya, Meksika, Şili ve Güney Afrika'dan sonra Türkiye gelmektedir. 1980'lere geldiğinde, dışa açılmacı ekonomi modeli ile döviz kazandırıcı faaliyetler özendirilmiştir. Üretimde maliyetleri en aza indirebilmek için işçi ücretleri azaltılmaya çalışılmıştır. Bu, küresel piyasalarda

rekabet gücü kazanabilmek amacıyla yapılmıştır. Ancak sonuç olarak, bölüşüm ilişkileri ters yüz olmuştur (Sönmez, 2001).

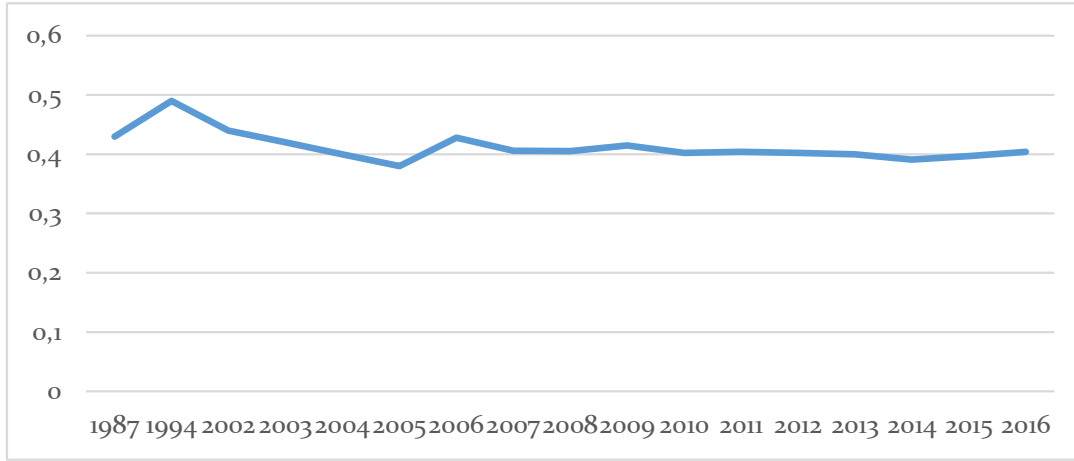
Türkiye’de gelir dağılımındaki bozulmanın 1980’lerden sonra giderek arttığı gözükmektedir. Bu dağılımın adaletsiz olduğu özellikle 1960’lardan sonra yapılan çalışmalarda tamamıyla ortaya koyulmuştur. Örneğin, Özmucur 1986 yılında milli gelirin fonksiyonel dağılımı konusunda bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmada, gelir dağılımının bozuk olduğu ve bu durumun gittikçe daha kötü bir hale geldiği belirtilmektedir. Türkiye’de maaşlı ve ücretli kesimin milli gelir içerisindeki payı 1963 yılında % 21,5’ten 1990’da % 13,9’a gerilemiş iken bu pay, gelişmiş ülkelerde % 70’ler düzeyindedir. Oysa aynı yıllar arasında, kar, faiz ve rantın milli gelir içindeki payı % 37,31’den % 70,9’a yükselmiştir (Çakır, 2005).

Mal ticaretinin serbestleştirilmesi, finansal sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesi ve kuralsızlaştırılması, kamu açıklarının kapatılması, devletin ekonomik ve sosyal hayattaki rolünün küçültülmesi, özelleştirmeler, her alanda kuralsızlaştırma ve serbestleştirmeler gibi bir politika demeti, 1980’lerden sonra Vaşington mutabakatı adı altında toplumlara dayatılmaktadır. Bir bütün olarak değerlendirildiğinde, piyasanın kar güdüsüne dayalı ticaret mantığının biricik amaç haline dönüştürüldüğü bir toplumsal sistem amaçlanmaktadır. Bu mutabakatın temel unsurları, 1990’lar boyunca, özellikle Meksika, Asya, Türkiye ve Arjantin krizlerinden etkilenen uygulama deneyimlerinden yola çıkılarak revize edilmiştir. Yeni mutabakatın temel unsurları arasında, kurumsal yönetim, yolsuzluk ve rüşvet ile mücadele, işgücü piyasalarının esnekleştirilmesi, Dünya Ticaret Örgütü ilkelerine bağlılık, finansal kodlama ve Uluslararası Bankacılık Denetleme kuruluşu standartlarına uyum, sermaye hareketlerinde ‘ihtiyati düzenleme’, döviz kuru rejimlerinde ya serbestlik ya da tam dolarizasyon, enflasyon hedeflemesi ve bağımsız merkez bankacılığı, sivil toplum örgütleri gözetiminde sosyal korumacılık, yoksullukla mücadele vardır (Rodrik, 2007). Bu şartlar altında finans sermayesinin mantığına karşı duracak ‘rekabetçi’ ve genişleyici politikaların, özellikle de sosyal politikaların izlenmesi artık mümkün olmaktan çıkmıştır. Bu tür politikaların hepsi aynı sınıfa sokularak, ‘popülist’ ve ‘israf’ olarak nitelendirilmekte ve uygulamaya koyan hükümetler çeşitli yollarla ‘hizaya getirilmeye’ çalışılmaktadır (Yeldan, 2008). Vaşington mutabakatının ilk yıllarındaki politikaların, son yıllarda ülkelerde uygulananlarla çeliştiği ortaya çıkmıştır. Yeni politikalar, krizlerden en çok etkilenen Türkiye gibi ülkeler adeta bir laboratuvar gibi kullanılarak denenmiş ve sonuçları olumlu olumsuz ülke içinde test edilmiştir.

2000 yılı itibariyle 20 yıllık Vaşington mutabakatı sonunda dünya nüfusunun kabaca beşte biri, üzerinde durularak sürekli çalışmalar yapılan mutlak yoksulluk sınırının altında; ve giderek küçülen ekonomilerde yaşamaktadır. Eşitsizliklerin artması, sosyal dışlanışlığın derinleşmesi ve kutuplaşmanın şiddetlenmesi 20.yüzyılın küreselleşme dalgasının en önemli özellikleri arasında sayılmaktadır (Yeldan, 2008:166).

1998 sonrası Türkiye’de IMF ile yapılan yakın izleme anlaşması sonrası ekonomi ve ilgili politikalarda bağımsız karar alabilmek zorlaşmıştır. Farklı hükümetlerin, imzalanan anlaşma nedeniyle ortak ve tek bir siyaset izlemekte olduğu göze çarpmaktadır. Özellikle, bu yıllardan sonra emek sınıfının, Türkiye’nin tarihi gelişim aşamaları ile elde etmiş olduğu birçok kazanılmış hakkı, aşama aşama kaybetmekte olduğu gözlemlenmiştir. Bu yapılırken, ülke içerisinde yerli burjuvazi sınıfı lehine düzenlemeler getirilmiş, sermaye sahibi kesim söz konusu ranttan faydalanmıştır. Gelir dağılımındaki adaleti bozan bu tip politikalara müdahale etmek isteyen her kesim bir şekilde bertaraf edilmiştir. Böyle bir dönemde ekonomistlerin politika tavsiyeleri de değersizleştirilmekte, görmezden gelinmektedir. Yeni politikalar uygulayabilmek adeta imkansız hale gelmiştir (Yeldan, 2008).

Şekil 2: Türkiye’de Yıllar İtibariyle Gini Katsayısındaki Değişim

Kaynak : TÜİK, BUMKO

Türkiye’de Gini katsayısının yıllar içerisindeki gelişimini incelediğimizde 1987’den 2016’ya 0,38 – 0,49 arasında dalgalandığı gözükmektedir. Grafikten, gelir adaletsizliğinin en yüksek olduğu yıllar 1994 ve 2002 yıllarıdır. Özellikle 1994 yılındaki kriz dönemindeki 0,49 değeri dikkat çekicidir. Yine bir başka kriz senesi 2002’deki değer 0,44’tür. 2007 yılından sonraki ölçümler Gini katsayısının 0,39 – 0,41 arasında seyrettiğini göstermektedir. 2016 yılı için ölçülen son tahmini değer 0,404’tür.

Hane halkı büyüklüğü ve kompozisyonu dikkate alınarak hesaplanan, hane halkı kullanılabilir gelirin bir alt kalemi olan eşdeğer hane halkı kullanılabilir fert gelirine göre, en yüksek % 20’lik grubun toplam gelirden aldığı pay 2014 ve 2016 yılları arasında artmıştır.

Tablo 3: Türkiye’de Eşdeğer Hane Halkı Kullanılabilir Fert Gelirine Göre Sıralı Yüzde 20’lik Fert Grupları

Yüzde 20’lik Fert Grupları	2014	2015	2016
Toplam	100,00	100,00	100,00
İlk yüzde 20 (En Düşük)	6,2	6,1	6,2
İkinci yüzde 20	10,9	10,7	10,6
Üçüncü yüzde 20	15,3	15,2	15,0
Dördüncü yüzde 20	21,7	21,5	21,1
Son yüzde 20 (En Yüksek)	45,9	46,5	47,2
Gini Katsayısı	0,391	0,397	0,404

Kaynak: TÜİK, BUMKO

En düşük % 20’lik grubun toplam gelirden aldığı pay ise değişmemiştir. Ancak en yüksek gelir grubu içerisindeki bu düzenli artışın grubun en yükseklerinde yer alan % 1-5’lik kesime mi yoksa grup içerisinde daha orta kısımlar arasında mı paylaşıldığı ayrıca araştırılmalıdır. Çünkü, en yüksek hane halkı fert gelirinin daha zengin olan en üstteki kesimde olması gelir dağılımı adaletsizliğini arttırmakta, iraksama ile toplum içerisindeki gelir uçurumu açılmaktadır. Ayrıca gelecek projeksiyonu açısından, bu fark çok sağlıklı bir dağılımı işaret etmemektedir. En düşükten, dördüncü % 20’ye 2014-2016 yılları arasındaki gelişim incelendiğinde, ondalık olarak değişim gösterdiği fark edilecektir. Bu yıllar içerisindeki gelirin en yüksek % 20 kesim lehine geliştiğini ortaya çıkarmaktadır. Toplumun görece düşük gelirli kesimleri değer artışından yeterince yararlanamamaktadır. İlk dört gelir grubundaki gelişim, dünya için yapılan aynı analizle benzerlikler göstermektedir. Ancak yurtiçinde yaratılan artı değer, önemli bir bölümü yurt dışındaki çok uluslu şirketlerin ve küresel sermayedarların hanelerine işlenmeden önce, bir kısmının en yüksek gelir gruplarına bırakıldığı da söylenebilir.

4. Sonuç

Küreselleşme, günümüz dünyasında iktisadi birçok sorunla ilişkilendirilmektedir. Bu sorunlar üzerine yapılan iktisadi çalışmalara sık rastlanmaktadır. Gelir dağılımı ve küreselleşme ile ilişkileri üzerine yapılan iktisadi çalışmalar da iktisat yazınında popülerdir. Küreselleşme ve gelir dağılımı üzerine yapılan literatür taramasında temel olarak bakıldığında iki sınıflandırma göze çarpmaktadır. Bunlar, neoliberal politika yanlısı görüşler ve neoliberal

politika karşıtı görüşlerdir. Yapılan literatür taramasında en fazla üzerinde durulması gereken olumlu görüşler, ülkelerin birbiriyle entegrasyonunun artmasının ekonomileri ve ekonomik verilerini birbirine yakınlaştırdığı dolayısıyla gelir dağılımındaki farklılıkları azalttığı görüşüdür. Yine, ulusların karşılaştırmalı üstünlüklerine göre uzmanlaşmasının dünya kaynaklarının daha verimli kullanımına olanak sağladığı da bir başka görüştür. Yeni teknolojilerin tüm ulusların ortak kullanımına ve erişimine sunulduğu bir dünyada ekonomilerin birbirine yakınsama sürecine gireceği de söylenmektedir. Ancak serbest ekonominin meşhur görünmez elinin bu noktada neden adil bir dağılım yapamadığı sorgulanmalıdır. Çünkü yapılan diğer çalışmalar, az gelişmiş ülkelerde yaratılan artı değer çok uluslu şirketler vasıtasıyla gelişmiş ülkelere aktarıldığını, çok az bir miktarının yaratılan ülkenin istifadesine sunulduğunu göstermektedir.

Küreselleşme ile gelişen üretim teknikleri ve teknoloji ile birlikte niteliksiz işgücünün arz ettiği emek iyice değer kaybetmekte, insanların yaptığı işleri makineler devralmaktadır. Bu durum teknik kadrolarda ya da yönetici pozisyonlarında çalışanlarla işçi kadrolarının ücretlerindeki makası günden güne açmakta, gelir dağılımı iyice bozulmaktadır.

Yine önemli tespitlerden bir diğeri, hammadde ve tarım ürünü üreten ülkelerin, sanayisi gelişmiş ve işlenmiş mal üreten ülkelere göre dış ticaret karlarından ve katma değerli üretimden yoksul kaldığıdır. Bu durum uzun dönemde sermayenin hep aynı ülkelere toplanmasına yol açmakta ve diğer gelişmekte olan ülkelere gelişme fırsatı tanımamaktadır. Ülkeler arası gelir dağılımını bozan bu durum, bir tür yağmaya ve kısır döngüye dönüşmüştür. Sömürgeci zihniyetin, tam serbestleşme ve küreselleşme adı altında faaliyetlerine devam ediyor olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Çoğu çalışmada yoksullaştıran bir büyümeden bahsedilmesinin sebebi bahsedilen bu durumdan kaynaklanıyor olabilir.

Yapılan çalışmalarda ekonomisi bozulan ülkelere borç veren ve neoliberal politikalar çerçevesinde ülke yapılarını düzenleyip dönüştüren, IMF ya da Dünya Bankası gibi küreselleşmenin aracı kurumları ülke içi gelir dağılımı gibi sosyal adaleti sağlayıcı mekanizmaları göz ardı etmektedir. Bu durumda, ülke ekonomisinde emeğin değerini azaltmakta, ucuz işgücünün önünü açmaktadır. Gelir dağılımı adaletsizliğini oldukça arttıran bu politikalarla ekonomiler gelişmiş ülkelerin ucuz üretim tesislerine dönüştürülmektedir. Ayrıca bu kurumlar, gelir dağılımından ziyade yoksulluk verilerine odaklanmaktadır. Yoksulluğu da sadece sayısal olarak ele almakta insani ve vicdani boyutunu göz ardı ederek ülkeler içindeki ve bu konuda geleceğe dair oluşabilecek tüm problemlerin üzerini örtmektedir.

Yapılan çalışma, 1980 sonrasındaki yirmi yılda, gelişmiş ülkelerin nüfuslarının dünya nüfusuna göre oransal olarak azaldığını, gelirden aldıkları payın ise arttığını ortaya koymuştur. Küreselleşme ile gelir ıraksamakta, küresel gelir dağılımı bozulmaktadır. Dünya Bankası gibi kuruluşların gelir dağılımı yerine

yoksulluğa odaklanmasının nedeni, en alt kesimin maddi olanaklarını (hedef günlük 1,9 \$ ve üzeri) iyileştirmenin, gelir dağılımındaki giderek açılan makası kapamaktan çok daha kolay olmasıdır. Gelişmekte olan ülkelerin beşte birlik nüfus dilimlerindeki kişi başı GSYH incelemesi göstermektedir ki, 1970'lerden 2000'lerin başına kadar olan dönemde, gelirlerin gelişimi açısından neredeyse statik bir durum söz konusudur. Aynı dönem için gelişmiş ülkelerde en yüksek beşte birlik gelir grubunda neredeyse 3 kata varan bir artıştan bahsedilmektedir. Dünyanın farklı bölgeleri arasında yapılan çalışmada ise, dünyanın iki bloka bölünmüş olduğu göze çarpmaktadır. Gelişmiş bölgelerde 1980 sonrası küreselleşmenin hız kazanmasıyla mutlak bir artış fark edilirken, Asya, Afrika, Ortadoğu, gelişmekte olan ülkeler ve Latin Amerika'da nispi kişi başına düşen bölgesel gelirler yakınsamakta ve bahsedilen dönem için bir artış gösterememektedir.

Küresel sermayenin finansal sisteminin kara deliği olarak nitelendirilebilecek vergi cennetleri ile yapılan çalışmalarda da önemli sonuçlar elde edilmiştir. Konuyla ilgili verilere erişimin sınırlı olması nedeniyle sonuçlar mutlak bir kesinlik içermese de, en düşük ihtimaller üzerinden yapılan alt sınır analizlerinde dahi dünya GSYH'nin % 10'u gibi çok büyük bir hasıla elde edilmektedir. Dünyanın gelişmiş ülkelerinin yüksek gelir ve servetlerinin yanına bu örtülü aktifler eklendiğinde adaletsizliğin boyutu iyiden iyiye şaşırtıcı bir hale dönüşmektedir.

Krizler ve IMF tavsiyeleriyle şekillenen özelleştirme, finansal sistem serbestleştirilmesi, deregülasyon, dış ticaret serbestisi, sıkı maliye politikası, gibi ekonomi politikalarının uygulandığı birkaç ülkeden biri olan Türkiye, farklı hükümetlerle aynı politikaları izleyen, ekonomik bağımsızlığı Vaşington mutabakatına bağlı politikaların güdümünde bir ülke görünümündedir. Merkez Bankası gibi bağımsız bir kurumun müdahale araçlarından en önemlisi faiz olmuş, enflasyon hedeflemesi gibi amaçlara indirgenen politikalarda da, IMF etkisi başa geçen her hükümet döneminde kendisini hissettirmiştir.

Küreselleşmenin son dönemlerine bakıldığında, dünyada yine korumacı politikaların öne çıktığı görülmektedir. Keynes'in müdahaleci politikalarına dönüş beklentisi ile bazı çevrelerde sosyal devlet ilkesinin öne çıkma ümidi artmıştır. 'Küyerelleşme' (Glocalization) denilen süreç ile finans piyasalarının ikinci plana düşeceği ve sanayi üretiminin yerelleşerek eski günlerine döneceği ve ülkeler içi katma değer yaratımının yine aynı ülkelere fayda sağlayacağı beklenmektedir. Bu gibi beklentilerin gelir dağılımı üzerinde oluşabilecek etkisinin olumlu olacağı umulmaktadır.

Kaynakça

- Acemoğlu, D., Ventura, J. (2001), "The World Income Distribution", NBER Working Paper, No:8083.
- Adda, Jacques (2002), *Ekonominin Küreselleşmesi*, Çev:Sevgi İnceci, İletişim Yayınları.
- Baran, Paul (1957), *The Political Economy of Growth*, New York Monthly Review Press.
- Baş, Kemal (2009), "Küreselleşme ve Gelir Dağılımı Eşitsizliği", Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:18, Sayı:1, Adana.
- Cornia, G.A., Kiiski, S. (2001), "Trends in Income Distribution in the Post World War II Period: Evidence and Interpretation", UNU/WIDER Discussion Papers, UNU/WIDER, Helsinki.
- Crafts, Nicholas (2004), "Globalization and Economic Growth: A Historical Perspective", *The World Economy*, vol.27, no.1, s.45-58.
- Çakır, Hülya (2005), "Türk Vergi Sistemi ve Ücretliler Üzerindeki Vergi Yüğü", Muhasebeciler Özel Web, www.muhassebe.com.tr, Erişim: 12.12.2006.
- Çan, H., (2016), *Finansal Krizler ve Kırılgan Ekonomiler Üzerine Etkileri*. Yüksek Lisans Tezi. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı.
- Devrim, F., Altay, A. (1997), "Küreselleşme Sürecinde Gelişmekte Olan Ülkelerde Finans Piyasalarının Gelişimi ve Kamu Müdahalesi" Prof.Dr.Nezihe Sönmez'e Armağan, DEÜ, İİBF, Maliye Bölümü Yayını, İzmir.
- Easterly, William (2001), "The Lost Decades: Developing Countries' Stagnation, in Spite of Policy Reform 1980-1990", *Journal of Economic Growth*, Vol.6, No.2, s.135-157.
- Feenstra, R.C. (1998), "Integration of Trade and Disintegration of Production in the Global Economy", *Journal Economic Perspectives*, Vol.12, No.4, s.31-50.
- Freeman, A., Kagarlitsky, B. (2004), *Küreselleşmenin Krizi*, Yordam Kitap, İstanbul.
- Garuda, Gopal (2000), "The Distributional Effects of IMF Programs; A Cross-Country Analysis", *World Development*, Vol.28, No.6, s.1031-1051.
- Gönel, D. Feride (2013), *Kalkınma Ekonomisi*, Efil Yayınevi, 2.Baskı.
- Kotilainen, M., Kaitila, V. (2002), *Economic Globalization in Developing Countries*, ETCA, Finland.
- Kaynak, Muhteşem (2011), *Kalkınma İktisadı*, Gazi Kitabevi, 4.Baskı, Ankara.

- Keyman, E.Fuat (1999) "Globalleşme Söylemleri ve Kimlik Talepleri", *Düşünen Siyaset*, Sayı:2, s.71-90.
- Lucas, R.E. (2000), "Some Macroeconomics for the 21st Century", *Journal of Economic Perspectives*, vol.17, No:1, s.159-178.
- Mazur, Jay (2000), "Labour's New Internationalism", *Foreign Affairs*, Vol:79, No:1, s.79-93.
- Milanovic, Branko (2005), "Can we discern the Effect of Globalization on Income Distribution? Evidence From Household Surveys Alone", *The Worldbank Economic Review*, Vol.19, No.1, s.21-44.
- Oran, Baskın (2001), *Küreselleşme ve Azınlıklar*, İmaj Yayıncılık, Ankara.
- Piketty, Thomas (2015), *Yirmi Birinci Yüzyılda Kapital*, Çev.Hande Koçak, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Quah, Danny T. (2002), "One Third of the World's Growth and Inequality", *Journal of Economic Growth*, 2: s.27-59.
- Rodrik, Dani (2007), *One Economics, Many Recipes: Globalization, Institutions and Economic Growth*, Cambridge U.Press.
- Satın Alma Gücü Paritesi, Sorularla Resmi İstatistikler Dizisi-4 (2008). Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK).
- Sen, Amartya (2002), "How to Judge Globalization", *The American Prospect*, Vol.13, No.1, s.1-14.
- Sönmez, Mustafa (2001), "Dağılmayan Gelir", *Görüş Dergisi*, Sayı:49, s.60-69.
- Şenses, Fikret (2004), "Neoliberal Küreselleşme Kalkınma İçin Bir Fırsat mı, Engel mi?", *Working Paper in Economic*, METU-Economic Research Center, Ankara.
- Tisell, C., Svizzerro, S. (2004), "Globalization, Social Welfare, Public Policy and Labor Inequalities", *The Singapore Economic Review*, vol.49, no.2.
- Uysal, S., Vatansever Deviren, N. (2016), "Küreselleşmenin Gelir Eşitsizliğine Olan Etkisinin Analizinde Yeni Bir Yöntem: Küresel Gelir Dağılımı Endeksi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/44, 1250-1251.
- Wade, R.Hunter (2001), "The Rising İnequality of World Income Distrubition", *Finance and Development*, 38, 4; ABI/Inform Global
- Wood, Adrian (1998), "Globalization and the Rise in Labor Market Inequalities", *The Economic Journal*, vol.108, no.450, s.1463-1482.
- World Development Indicators (2017), Erişim:23 Nisan 2017, <https://data.worldbank.org/products/wdi>

Kalayci, C. (2021). Globalization and Income Distribution. Equinox, Journal of Economics, Business & Political Studies, 8 (1), 113-133. doi:10.48064/equinox.840876

Yamak, R., Korkmaz, A. (2006), "Prebisch – Singer Hipotezi ve Küçük Açık Ekonomi Varsayımı", Selçuk Üniversitesi Karaman İİBF Dergisi, Sayı:10, s.128-143.

Yeldan, Erinç (2008), Küreselleşme, Kim İçin?, Yordam Kitap.

Zucman, Gabriel (2013), "The Missing Wealth of Nations: Are Europe and the US Net Debtors or Net Creditors?", Quarterly Journal of Economics, 128, No.3, 1321-64.